

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนและกระจายรายได้โดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนา ภูมิศึกษา ตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา (1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชนของประชาชนในภาคการเกษตร และสภาพปัญหาคความยากจน (2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชน และ (3) เพื่อติดตามและประเมินผลกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชนในภาคการเกษตร

การศึกษาคครั้งนี้ หน่วยการศึกษาคคือ ตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยการสัมภาษณ์ชาวบ้านทั้ง 13 หมู่บ้าน และกลุ่มคนจนในตำบลหนองตาว

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาควิจัย คคือ แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นอย่างมีโครงสร้าง ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทตำบลหนองตาว ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพคความยากจนในตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

การรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม กับกลุ่มคนจนในตำบลหนองตาว และวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาภาพชุมชน จัดทำแผนแม่บทชุมชน นำมาแก้ไขปัญหาคความยากจน และทำการสรุปข้อมูลทั้งหมด และนำมาเสนอในรูปแบบของการพรรณนา

ผู้วิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ชุมชนตำบลหนองตาวเป็นชุมชนเก่าแก่ สันนิษฐานว่ามีอายุประมาณ 100 กว่าปีแล้ว มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 51,323 ไร่ หรือประมาณ 82.11 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน คคือ หมู่ 1 บ้านหนองตาว, หมู่ 2 บ้านจิกลาด, หมู่ 3 บ้านวังวัด, หมู่ 4 บ้านทุ่งหล่ม, หมู่ 5 บ้านเนินพิมผาสุข, หมู่ 6 บ้านโคกกวาง, หมู่ 7 บ้านหนองพิมพา, หมู่ 8 บ้านคลองอ่างทอง, หมู่ 9 บ้านวังตะโกก, หมู่ 10 บ้านเนินสะเดา, หมู่ 11 บ้านวังทอง, หมู่ 12 บ้านวังปลากราย และหมู่ 13 บ้านเนินมะม่วง ในอดีตคนในชุมชนตำบลหนองตาวมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ชีวิตความเป็นอยู่จึงเรียบง่ายพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก ความแตกต่างในวิถีชีวิตความเป็นอยู่จึงไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตามแม้ว่าในปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนตำบลหนองตาวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก แต่ความสัมพันธ์ทางสังคมของ

คนหนองคายยังคงค่อนข้างแนบแน่นอยู่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการที่คนในชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมสำคัญของชุมชนทั้งงานบุญประเพณีต่างๆ และแรงงานในภาคเกษตร เช่น การทำบุญกลางบ้าน การทำขวัญข้าว เป็นต้น

ผลจากการศึกษาข้อมูลกับกลุ่มคนจน พบว่า คนจนส่วนใหญ่มีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในสภาพทรุดโทรม ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ มักจะมาจากกระบวนการซื้อขายแบบเงินผ่อน ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพที่เป็นการรับจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่ ซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอนเพราะขึ้นอยู่กับฤดูกาลและดินฟ้าอากาศ นอกจากนี้ยังพบว่า ครอบครัวคนจนจะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่และมีสมาชิกในครอบครัวที่มีวัยพึ่งพิงเป็นส่วนมาก นั่นคือ มีทั้งคนแก่และเด็ก ส่วนใหญ่คนวัยแรงงานจะเป็นหัวหน้าครอบครัว สำหรับสภาพการเป็นหนี้ของคนจนในชุมชนตำบลหนองคายมักกู้ยืมเงินจากนายทุน นายจ้าง เพื่อใช้จ่ายในครอบครัว สำหรับการแก้ปัญหาหนี้สินของตัวชาวบ้านพบว่า มีลักษณะของการกู้เงินมาใช้หมุนเวียน โดยนำมาใช้หนี้เจ้าหนี้รายต่างๆ แล้วทำการกู้ใหม่ จนกลายเป็นวัฏจักรของหนี้ในกลุ่มคนจน แม้ว่าภาครัฐได้มีโครงการต่างๆ ในการช่วยเหลือคนจนอย่างทั่วถึง แต่ก็ยังพบว่าคนจนส่วนใหญ่มีลักษณะของการรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐในเรื่องของปัจจัยการผลิต ทั้งนี้เพราะคนจนเหล่านี้ค่อนข้างขาดแคลนปัจจัยในการผลิตที่เป็นพื้นฐาน เช่น ต้องการให้รัฐเอาปุ๋ยเอามาให้ หาทີ่ทำกินให้ หาแหล่งน้ำมาให้

จากการศึกษาสภาพบริบทในแต่ละด้านของชุมชนตำบลหนองคาย ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนตำบลหนองคาย โดยคณะผู้วิจัย และนักศึกษาโปรแกรมวิชาพัฒนาชุมชนได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคายจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยได้บูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในลักษณะของการเรียนแบบใฝ่รู้ หรือ Active Learning ซึ่งนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงในพื้นที่ภาคสนาม ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจต่อการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ทั้งนี้กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของประชชนนั้น เป้าหมายไม่ได้อยู่ที่การแก้ไขปัญหาความยากจนแต่เพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่สำคัญ คือ การเกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคนจนอันเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและพัฒนารายได้อย่างยั่งยืน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง สำหรับผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน มีดังนี้

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล หรือกลุ่มที่มีผลงานร่วมกัน สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการศึกษา การกระทำร่วมกัน โดยที่

ประสบการณ์ของแต่ละคนถือว่าเป็นความรู้ภายในตัวเองและได้ถูกนำออกมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ประสิทธิภาพ ทั้งเกิดองค์ความรู้ภายนอกชุมชนเป็นความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนอย่างมีคุณภาพ

2. เกิดการพึ่งพาตนเอง แม้ว่ากิจกรรมการทำปุ๋ยชีวภาพเป็นกิจกรรมที่เพิ่งเริ่มดำเนินการ แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่ากิจกรรมดังกล่าวเกิดจากการคิด แก้ปัญหาที่อยู่บนฐานของการพึ่งตนเองของชาวบ้านที่รวมกันเป็นกลุ่ม และเริ่มมีการบริหารจัดการในเรื่องธุรกิจ ส่งผลตอบแทนเป็นรูปธรรมอันเกิดจากการรวมกลุ่ม คือ ค่อยๆเติบโตขึ้นทีละเล็กทีละน้อย แต่ได้สร้างความมั่นใจว่ากิจกรรมดังกล่าวสามารถเป็นทางออกทางหนึ่งของการแก้ไขปัญหาความยากจนได้

3. เกิดเครือข่ายคนจน โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการสร้างเครือข่ายคนจนในมี 13 หมู่บ้าน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาวงได้มีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย โดยเริ่มจากการจัดเวทีประชาคมเพื่อร่วมกันค้นหา และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาความยากจน รวมทั้งร่วมกันหาข้อสรุปว่าใครคือคนจน จากนั้นจึงได้ร่วมกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มในการดึงคนจนให้เข้ามาเรียนรู้กระบวนการทำงานต่างๆ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆขึ้นกับคนจน เช่นการเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ขั้นตอน วิธีการผลิต การตลาด การจำหน่าย และแนวทางการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการด้านการตลาด ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างครบวงจร

2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาความยากจน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับยุทธวิธีในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนจนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน